

Het tweede leven van de fermette

Elk zichzelf respecterend Vlaams dorp heeft fermettes op zijn grondgebied. Die namaakboerderijen staan in verkavelde groengebieden of zijn een onderdeel van de al even typische bouwlinten. De meeste fermettes zijn intussen dertig, veertig jaar oud. Vraag is of het succesproduct van de jaren 1970 en 1980 ook een toekomst heeft.

[FOTO: DANNY GYS - REPORTERS]

Nicki Janssens
STEDENBOUWKUNDIGE

Wat bracht mensen destijds ertoe om voor een fermette als nieuwbouw te kiezen? Uit eigen interviews blijkt dat de bouwer in de eerste plaats viel voor de landelijke uitstraling van dit soort woning¹. Wilde de fermettebewoner met deze nostalgische knipoog ook echt gaan leven zoals buitenmensen dat destijds op hun boerderijtje deden? Helemaal niet. De bewoners verlangden naar de rust van het platteland, maar ook naar modern comfort en ruimte.

Het succes van de fermette was de aankondiging van het neotraditionalisme, waarbij vrees voor het nieuwe overheerst. Voorop staan herkenning, beslotenheid, het vertrouwde en het voortbouwen op het bestaande. Retroarchitectuur is vanaf de jaren 1990 met name in Nederland aan een sterke opmars bezig – een bekend voorbeeld daarvan is de Vinexwijk Brandevoort nabij Helmond.

De rage beperkt zich niet tot de bouwsector. Veel producenten spelen met nostalgische vormgeving in op hedendaagse behoeften. Het gaat dan om koelkasten, *oldskool* radio's met cd-desk en USB-aansluiting en vooral om de wedergeboorte van auto's zoals de VW Kever, de Mini Cooper of de Fiat 500. Nogal wat architecten die fermettes onecht en *fake* vinden, rijden overigens wat graag rond in zulke ogenschijnlijk gedateerde auto's. Maar zijn die auto's met hun gekunstelde imago van modern comfort in een oudmodisch jasje dan geen rondrijdende variant van de fermette?

SCHOONFAMILIE

Bij het kopen of bouwen van een woning zoeken mensen (onbewust) aansluiting bij een bepaalde subgroep van de samenleving. Van fermettebewoners is geweten dat ze veel belang hechten aan gezelligheid en traditie. Een klassiekere bouwstijl staat dan weer voor standing, een moderne woning wordt met ruimtelijkheid en ruimdenkendheid geassocieerd.²

Zoals gezegd voelde de fermettebewoner zich in de eerste plaats aangetrokken door de landelijke uitstraling van een woning buiten de stad. Hij ging ook tot de aankoop over omdat woningen in boerderijstijl gangbaar waren binnen de sociale groep waarin hij zich bewoog. Het merendeel van de ondervraagde bewoners wijst erop dat de fermette destijds echt in de mode was.

Uit de gesprekken blijkt ook dat veel mensen uit angst voor ne-

gatieve reacties niet buiten de deur de (schoon-) familie vastgelegde lijntjes durfden te kleuren. De fermettebewoner koos bewust voor een woning waarmee hij niet opviel en niemand voor het hoofd stootte. Hij wilde zoveel mogelijk op zijn buurman gelijken en zo min mogelijk van het gangbare afwijken. Een eigenzinnige of alternatieve smaak is voor fermettebewoners taboe. Ze spelen op veilig en bewandelen graag eerder betreden paden.

De motieven om een fermette te bouwen, zijn ogenschijnlijk paradoxaal. Aan de ene kant volgt de fermettebouwer de modetrend en wil hij zijn buurman imiteren. Aan de andere kant kiest hij voor vrijheid en onafhankelijkheid – en dus voor bouwen zonder architect.

DOE-HET-ZELVERS

Om het bouwers makkelijker te maken, verscheen de sleutelklare woning op de markt. Bouwbedrijven speelden gretig in op de vraag naar gestandaardiseerd ontwerp dat met een minimale aanpassing als *persoonlijk* aan de klant kon worden verkocht. De kant-en-klaarwoning bevrijdt de bouwer van een berg administratief werk en vermindert het heen-en-weergeloop. Dankzij de kijkwoningen weet de bouwheer exact welk huis hij mag verwachten. En hij kent de prijs.

Uiteraard speelt geld een aanzienlijke rol bij de keuze van een woningtype. Achter de doorgaans versierde façade beschikken fermettebewoners over een eenvoudig bouwvolume, een constructie zonder technische hoogstandjes. Op het grondplan wordt de ruimte zoveel mogelijk recht op recht ingedeeld - zonder hoekjes en kantjes wordt de beschikbare ruimte zo efficiënt mogelijk benut. Die eenvoudige constructie, waarbij de dragende delen zich boven elkaar bevonden, had ook nadelen. Veel bouwheren vonden sommige ruimten bij nader inzien buitenproportioneel groot, terwijl een aanzienlijk gedeelte van de bouwoppervlakte aan weinig benutte ruimten werd besteed (vestibule, berging, wasruimte..).

De basale constructie van de fermette stelde bouwers ook in staat te werken met traditionele en eenvoudige bouwtechnieken - die waren bovendien een stuk goedkoper. De opdrachtgevers zochten gedurende het hele bouwproces naar een evenwicht tussen kwaliteit en prijs. Aan de ene kant moesten de kosten zoveel mogelijk worden gedrukt, aan de andere kant mocht de woning er ook niet te goedkoop uitzien en mocht ze ook niet aan gezelligheid inboeten.

De eenvoudige constructie maakte het ook mogelijk familieleden als werkracht in te schakelen – dat was alweer gunstig voor

¹ Nicki Janssens. *Afbetaald, niet afgeschreven: de fermette*. Scriptie stedenbouw Provinciale Hogeschool Limburg. Juni 2011.
² Ickx W. *De fermette*. Scriptie. Universiteit Gent. 1998.